

Pasvalio Sąjūdis

LPS PASVALIO TARYBOS LEIDINYS

Nr. 8

1989 m.
lapkričio
17 d.

Kaina
20 kap.

MŪSŲ ATASKAITINĖJE KONFEREN- CIJOJE



P. ZVAGINIO
NUOTRAUKOS

PASVALYS, LAPKRIČIO 11-JI. Į LPS antrąją rajono konferenciją susirinkome iš visų grupių, išskyrus Naradavos, Grūžių ir „Ištos“ kolūkio grupes, mandatai išduoti 190-čiai delegatų, kiti dalyvavo svečių teisėmis. Buvo atstovauta Tremtinių sąjungai, Lietuvos žaliams, moterų sambūriui „Caritas“, Moterų sąjungai, Ūkininkų sąjungai, Esperanto klubui, kurių atstovai taip pat dalyvavo delegatų teisėmis. Iš 26 Sąjūdžio grupių gausiausiai dalyvavo joniškėliečiai — miestas ir technikumai, Daujėnų, „Draugystės“ kolūkio sąjūdininkai.

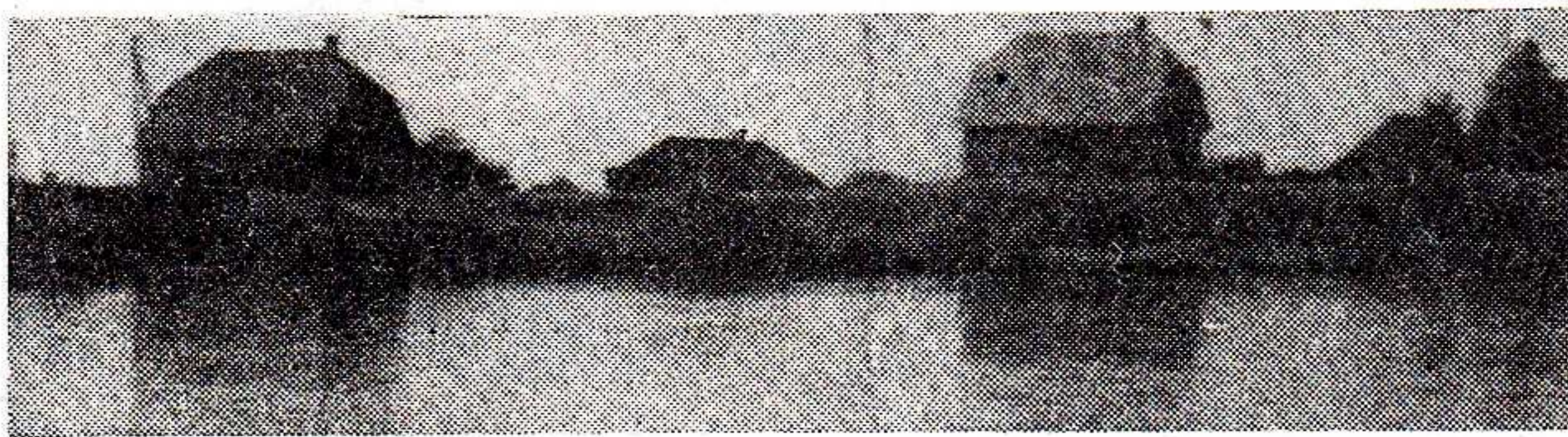
Pirmojo ataskaitinio laikotarpio darbus, klaidas ir

(Nukelta į 4 psl.)

LAIŠKAI

IŠ GYVŲ
PRISIMINIMŲ

1944 metais į Raudonąją Armiją buvo paimtas Pasvalio valsčiaus Levaniškio kaimo valstietis Mykolas Pranka, gimęs 1909 metais.

Fronto
draugo
mirtis

Grįžo demobilizuotas 1945

metais, apdovanotas medaliu už Pergalę. O žuvo taip. Paprašė apylinkės pirmininką paskirti jam Levaniškio miške vietą pasikirsti sausulių ir pasiruošti malkų. Kartą jį, besidarbuojantį miške, apsupo stribai ir nušovė. Tuo pat metu buvo nušautas iš Jurgėniškių kaimo Vaitiekūnas, važiuojęs per miškelį su ža-

LIKIMAI

bais. Jie abu buvo atvežti į Pasvalį ir paguldyti miesto aikštėje priešais bažnyčią. Čia iš jų tyčiojosi, spardė kūnus.

Papasakojo Kazys Baliūnas, M. Prankos fronto draugas

Užrašė Bronius Serapinas

Lietuvos istorija—žmonių likimuose

Esu kilęs nuo Lazdijų. 1943 metais buvau vokiečių paimtas į kariuomenę. Vilniuje pabuvom kokias penkias dienas, paskui pradėjo kalbėti, kad veš į frontą. Tai išgirdę, daug mūsų ryžosi bėgti. Su draugu iš savo kaimo parėjau pėsčias į Lazdijus, kokį mėnesį slapsčiausi, bet pagavo. Pradžioj palaikė Marijampolės kalėjime, paskui Pravieniškių darbo lagery, po to išvežė į Prancūziją, palei patį Lamanšą, sako, iš čia

nepabėgsit. Ten statėme bunkerius, kol amerikoniai atidarė antrą frontą. Tada vokiečiai mus iš ten atitraukė į Vokietiją. Kai kam pasisekė pabėgti, o aš patekau tarnauti pas ūkininką. Ten prabuvau iki karo pabaigos, o tada, vėl pėsčias, parkeliavau namo. Tegavau pabūti namie iki 1945 metų rugsėjo 1 d. Dabar mane areštavo rusai, jie išvežė į Pečioros lagerį. Prieš išvežant Marijampolėj patakdė, bet neteisė, o nuo-

sprendį atnešė pasirašyt po kokių dvejų metų. Sužinojau, kad aš nuteistas dešimčiai metų laisvo režimo lagerio, penkis metus be teisės grįžti į Lietuvą ir dar dešimt metų be teisės balsuoti.

Išbuvau ten devynerius metus ir tris mėnesius, kadangi užsitarnavau „už drausmingumą“. Kai mane paleido, į Lietuvą važiuoti nebuvo leista, nuvažiuavau į Sverdlovsko sritį, kur gyveno išvežta tėvo sesuo.

Ten sutikau savo dabartinę žmoną, vedžiau ir gyvenom iki 1960 metų. Ne iš karto pavyko grįžti į Lietuvą, dar teko pagyventi Kaliningrado srityje. Nors ir labai norėjom, į savo gimtinę Dzūkiją nebegrižom...

Tai tokia mano biografi ja. Jei išspausdintumėt, gal kam būtų naudinga pamąstymams apie Lietuvą.

Antanas MAZURKEVIČIUS

Papyvesių kaimas

APYBRAIZA

Tiktai nakties metu ir tiktai savaitgalį — taip jis buvo nusprendęs. Žmones, išvargusius nuo darbų, stipriau ima miegas, nebūdrys jie, o jei sutiksiąs kažkurį, tai pateisinimą turįs — vienkiemiuose, tiek tolimesniuose, tiek artimesniuose, visada laukia jo paguodžiančio žodžio.

Susimąstęs, neskubiu žingsniu ėjo jis kaimo pakraštį. Greit pasimatė ir paskutinė troba prie pat sudubusios kapinių tvoros. Tikriausiai tuoj sulos šuo, išgirdęs jo žingsnius, bet dėl to nebus didelės bėdos. Seniai pajuto šuva ir krūmuose prie pat kapinių tvoros paliktą arklį. Arklys retkarčiais suprunksčia. Išgirdęs žingsnius pasipurto. Į kelią. Geriau nebūtų tų kelionių...

Kas kita, kai pastato bričekelę dieną. O naktį ateina čia ne vienas, arba jo ateinančio jau laukia žmonės. Po kelionės sugrižta vienas, važiuoja tiesiai namo, per patį kaimo vidurį

važiuoja. Jau niekas nebegresial

Šiąnakt jis važiuos vienas ir sugriš su vaikais, o čia lauks jų tėvai. Bet nebus vilties, kad viskas bus gerai, nes visi jie pasmerkti. Ir nejaus jis palaimos,

nes supranta, kad negalima gera daryti be galo daug kartų, jeigu daroma slapta.

Sulėtinęs žingsnius, jis aplenkė paskutinius trobesius. Suo draugiškai suvizingino uodegą, matyt, atpažino. Nenuostabu — jis neperseniausiai čia lankėsi. Senelis patalė, visai sudžiūvęs, reikia aplankyti. Tačiau šįkart lankėsi norėdamas apžiūrėti vietą, kur palikti bričekelę ir kur aštant ateis tie vargšai žmonės...

Kai bričekelė išriedėjo iš krūmų, prisiminė jį visokiškus įsakymus. Kasdien vis nauji. Štai ir šiandien ant sienų prilipdė naują popierių. Ir vėl grąšiniai. Kuriama vokiška tvarka.

Labai jau nepatinka jiems, kad kažkas slepiama nuo jų. Visų pirma tai maistas, toliau — komisarai, o toliau — žydai. Dėl maisto tai lyg ir suprantama būtų, dėl komisarų irgi, o žydai? Kuo jie prasikalto?

Pasmerktieji, vieną kitą

klėtojos. Net tėvai nežino, kur paslėpti jų vaikai, net dvasiškasis Jonas Burbas, bendražygis, didžiai gailėtingas artimui — ir tas apie vaikučius nieko nežino. Jis labai patenkintas, kad net mintyse vardų ne-

41-ŪJŲ RUDENS NAKTĮ

mėnesį pragyvenę neuždaryti, jau išivaizduoja, kad juos pamiršo, kad blogiau būti neturėtų, o jeigu taip, tai ne taip ir baisu. Štai verkdamis maldavo manęs, kad išvežčiau jų vaikučius iš slaptaviečių. Argi aš blogai paaiškinau jiems, kas dedasi kitur. Kad nors vaikai liktų gyvi!

Mergelės, prieglaudos auklėtojos, iš anksto išpėtos surinkti vaikus prieblandoje ir kuo tyliausiai. Mergelės taipgi ne akmeninės, vaikšto šalia mirtino pavojaus. Ir jų giminaičių, dorų parapijonių, taip pat tyko pavojus, apie kurį jie nieko nežino. Apie viską žino tik trise — jis ir dar dvi au-

mini, nes supranta, kad gyvybė ir mirtis šiais laikais vaikšto šalia... Bet ši tvarka neamžina, o jei taip, tai kokla gi tai tvarka!

O, kad nereikėtų gražinti vaikų! Daug vargo, kol apgyvendinti juos prieglaudose, bet šie vargai neša džiaugsmą ir palaimą: parapija maitina, rengia, į šiltą patalėlį guldo... Ir štai — vėl penkios lovelės bus tuščios. Kur vaikai? Kol kas niekas dar nepaklausė, dar pasitikima. O jeigu ims ir paklaus arba patikrins?

Argi paaiškinsi nelaimingiesiems tėvams, kad tebūnie jų vaikai našlaičiais, negu kad visai jų nebūtų... Mirtinu liūdesiu ir mal-

LAIŠKAI

Kas

...Mes, Poškonių kaimo pensininkai, prašome Sąjūdį pasirūpinti melioratorių likviduojamomis sodybomis. Ar verta naikinti tokias sodybas, kaip Boliaus Dinsmono? Ji gražioje vietoje, namas suremontuotas prieš keletą metų, šalia didelis tvartas, klėtis, rūšys. Apsilankykite Dinsmonų sodyboje ir pamatysite, kad tokių sodybų nereikia naikinti. Be to, mums neaišku, kodėl už nugriautą sodybą neapmokėta Jonui Gasaičiui...

* * *

...Prašome Sąjūdį padėti įveikti prekybininkų piktnaudžiavimą. Mes žinome, kad kaimyniniuose rajonuose žmonės nuolat gauna pagal talonus kavos, žirnelių, o mūsų rajone viskas kažkur pradingsta. Veislinin-

da žvelgia jų akys: trokšta, kad vaikai būtų šalia. Sunku išvežti, bet ką daugiau gali.

Savi vaikai, svetimi vaikai. Argi įmanoma juos atskirti po kelių dienų prieglaudoje? Našlaičių namai greit suvienodina juos. Tikriausiai taip yra visuose namuose, kur gyvenama iš žmonių ir Dievo malonės...

Taip arba panašiai mąstė prieš pusamžį kunigas Kazimieras Mozura, važinėdamas savo bričkėle nuo Pasvalio link Joniškėlio, Panevėžio ir atgal. gyvendamas Pumpėnuose, gabendamas iš vienos slaptavietės į kitą žydus ir jų vaikus.

Dabar, devyniasdešimt pirmųjų metų sulaukęs, nutraukė tylėjimo įžadą. Bet kas gi liko atminty? Net abiejų jo pagalbininkų prieglaudos auklėtojų vardai pasimiršo.

M. ERENBURG

Iš rusų kalbos vertė
M. RABINAVICIUS

kystės stotyje dirbantys žmonės tik kartą gavo kavos ir tiek.

Rima USIENĖ

* * *

...Esu trijų vaikų motina. Kai ėmė trukti miltų,

žmonėms

sužinojau, kad ir juos pagal sąrašus gaus pensininkai veterana, o man buvo pasakyta, jog sudarytų sąrašų niekas nekeis, daugia vaikėms motinoms nenumatyta skirti miltų. Man pasiūlė pastovėti eilėje prie pirmos rūšies miltų, o aukščiausioji rūšis — tik pensininkams. Aš nepavydžiu jiems, bet kas pasirūpins mumis? Juk mes dirbame, vaikus auginame ir dar priverstos eilėse stovėti. Nejaugi niekam neateina į galvą, kad daugia vaikėms šeimoms reikia ne šokoladų ir skanių

* * *

O Pumpėnų apylinkių žmonės tebeprisimena kunigą K. Mozurą. Išnykusio Stebeikėlių kaimo istorijoje išgirdome jį minint kaip artimai bendravusį su tėviškę lankančiu Jonu Grincevičiumi ir kitais šviesiais, prasilavinusiais, nors ir tokių pažiūrų žmonėms. Žmonėms išliko jo užrašyta Pumpėnų istorija, pasakojanti apie miestelio kūrimąsi prie pirmosios medinės bažnytelės, Karmelitų vienuolyną šalia, šios parapijos kaimus ir dvarus, kapines, Niurkonių dvarą ir koplyčią, mokyklą, visuomenės gyvenimą. Mokytojos kraštotyrininkės S. Graniūnienės, Pumpėnų Sąjūdžio grupės narės, saugomi užrašai pasipildo nauja istorine medžiaga. Viena iš jų — ir ši apybraiža. Zinančius daugiau faktų iš kunigo Kazimiero Mozuro veiklos kviečiame atsiliepti.

saldainių, o būtiniausių produktų? Manų kruopų nebežinau kada buvo, kitų kruopų irgi. Kodėl mažame kito rajono miestelyje lengviau tokių produktų rasti, negu mūsų rajono parduotuvėse? Kodėl prekių skirstymas patikėtas abejingiems žmonėms?

K. BULKIENĖ

Pasvalys

* * *

...Aštuonerius metus gydėme sūnų Robertą — li-

padės?

goninėse, sanatorijose. Buvo dispanserizuotas Vilniuje. Nė mintis nekilo, kad gali būti šaukiamas į privalomąją karinę tarnybą bendra tvarka, neištyrus jo sveikatos. Nespėjau nė susigaudyti — jau šaukimas. Ką daryti? Jo ligos istorija iš poliklinikos nunešta komisariatui...

P. ARMONAS

Pasvalys, Atžalyno 4—13

* * *

...Man 75 metai, gyvenu viena. Kaimyno, su kuriuo nesugyvenu, paprašytas traktorininkas išbjaurojo mano sklypelį, pati niekaip nepajėgiu tų griovių užsilyginti. Buvau skūstis milicijoje, bet nieko. Kas man padės?

Anelė MERKELIENĖ
Kriklinių kolūkis

* * *

...Per gerus žmones gavau paskaityti „Pasvalio Sąjūdį“. Apsidžiaugiau perskaičius straipsnelį apie dvarus. Teisybė, reikia pasirūpinti. Man daug primena kadaise buvęs pasakiško grožio Škilinamūšio dvaras. Ten daug metų gyveno mano tėveliai, o dabar tebegyvena sesuo. Dažnai nuvažiuoju, ten tokia graži, tik labai apleista vieta. Viena pusė namo remontuota, o kita tiesiog baisi, (kur gyvena pensininkės moterys). Ir mano sesuo, nesveika, invalidė, skundžiasi, kad labai rūksta dūmai, bet niekam nerūpi. Gražu skal-

LIKIMAI

tyti laikraščiuose apie gerumą, bet aš to gerumo biednam žmogui nematau... Jėgu kada būtų tvarkomas Škilinamūšis, mielai dirbčiau nors ir mėnesį.

Ona KACERAUSKIENĖ
Biržai, Rotušės 9—2

* * *

...Prašome padėti mums, gyvenantiems Sabonių kolūkyje. Jau seniai nebeturime muilo. Kiek žinome, praeitą ketvirtį jo turėjome gauti pagal sąrašus, bet... Dabar pardavėja kalba, kad duos už talonus, o kooperatyve sako, kad tualetinis muilas parduodamas laisvai (žinoma, didelėse eilėse pastovėjus) Pasvalyje ir Joniškėlyje). O kaip sužinoti kaime, kada jo būna? Sabonių parduotuvėje buvo prieš kokį mėnesį, bet nepardavė, sakė, kad sąrašų nėra. Kai pristatė tuos sąrašus, maža kas tą muilą tematė. Padėkite mums gauti skiriamus skalbimo miltelius ir muilą.

(Ilgas parašų sąrašas)

* * *

...Gyvenu Pasvalyje, už miesto, netoli MSV. Seniai gydausi. Reikia susileisti vaistus, iki poliklinikos nueiti trūksta sveikatos, o samdyti, kad ateitų seselė į namus, neturiu iš ko. Mano prašymas, kad būtų leista pakeisti butą į tokį pat mieste, arčiau poliklinikos, atmestas. Kas man padės?

Z. KUBILIENĖ

* * *

...Gyvenu savo sename namelyje Kiemelių kaime. Buvęs kolūkio pirmininkas J. Kirkilas kadaise man buvo leides naudotis sodeliu, skirtu kaip ganykla. Naujasis pirmininkas leido tą sodelį išsirauti kolūkiečiui, norinčiam čia statyti namą, o mane iš visų pusių atitveria, nebėr privažiavimo. Sako, nereikia šitoj vietoj manęs su mano sena trobele. Nenoriu iš čia išeiti! Padėkite! Juristai bejėgiai.

Emilija KIZNIENĖ
Pensininkė

* * *

Tai tik dalelė laiškų — kitiems stengiamės padėti ne per spaudą. Įsiklausykite į šiuos skundus, visų rangų vadovai, dar kartą. Juk tai Jūsų neišgirsti skundai!

Mūsų ataskaitinėje konferencijoje

planus atėičiai stengėsi analizuoti delegatai iš grupių L. Amonkevičius, A. Bartulis, S. Butkus, D. Grincevičius, Z. Magelinskienė, V. Povillonis, A. Ramašauskas, S. Rimkus, G. Šležas, kun. B. Urbonas ir atsisakiantys rajono tarybos nariai G. Gegužinskas, A. Kazlauskas, V. Miknius, A. Mulevičius, R. Pakėnas, R. Paškevičius, R. Rastauskienė, R. Rastauskas, R. Butėnienė. Politinę padėtį Sąjūdyje apžvelgė svečias iš Lietuvos Mokslų Akademijos LPS Pusašaidininkų fizikos instituto grupės (Pasvalio kraštiečių bendrijos organizatorius) Eugenijus Petrovas. Lietuvos žaliųjų judėjimo ekologinio klubo problemas išdėstė A. Maruška.

Konferencijoje dalyvavo ir kalbėjo Lietuvos Komunistų partijos Pasvalio RK sekretoriai J. Budrevičius ir A. Lenickaitė bei Lietuvos socialdemokratų partijos narys mūsų kraštiečiai A. Trinskis.

Aptarta ruošimasis Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos rinkimams. Remiantis mūsų platintų anketų duomenimis, populiariausi žmonių nuomone galimi kandidatai yra kraštiečiai Vilniuje Mykolas Karčiauskas, Romualdas Ozolas ir Eugenijus Petrovas, mūsų rajone dirbantys — Rasa Rastauskienė, Romas Paškevičius ir Stasys Butkus. Juos konferencija ir nutarė remti rinkimuose.

Pasiūlyta ir aptarta įvairių rezoliucijų, jas skelbime.

Sąjūdžio rajono tarybą, išklačius įvairių nuomonių, nutarta rinkti žymiai didesnę. Išrinktą tarybą skelbiame.

R. BUTENIENĖ

LPS PASVALIO RAJONO TARYBA

Leonas Amonkevičius, Remonto ir technikos įmonės darbininkas,

Antanas Bartulis, Tetirvių kolūkio vyriausiasis agronomas, Ūkininkų sąjungos pirmininkas,

Vaidotas Bačkys, tautodailininkas,

Regina Butėnienė, „Darbo“ redakcijos skyriaus vedėja,

Stasys Butkus, Saločių apylinkės vykdomojo komiteto pirmininkas,

Daiva Garlauskienė, Vaškų vidurinės mokyklos mokytoja,

Gintautas Gegužinskas, Komjaunimo rajono komiteto pirmasis sekretorius,

Bronius Gesevičius, Sūrių gamyklos vyresn. meistras,

Gintaras Jonikas, kunigas,

Vytautas Kazakevičius, miškininkas,

Albinas Kazlauskas, „Darbo“ redakcijos redaktorės pavaduotojas,

Elena Mačėnaitė, Pasvalio vaistinės vedėja,

Zina Magelinskienė, radijo laidų redaktorė,

Danutė Matulienė, Žemės ūkio valdybos inžinierė,

Antanas Navikauskas, „Atžalyno“ kolūkio veterinarijos gydytojas,

Rimantas Pakėnas, Vaškų ambulatorijos gydytojas,

Romas Paškevičius, Pasvalio P. Vileišio vidurinės mokyklos mokytojas, Vilius Povillonis, Joniškėlio ligoninės gydytojas,

Pranas Račiūnas, Joniškėlio vidurinės mokyklos mokytojas,

Antanas Ramašauskas, „Draugystės“ kolūkio eigulys,

Rasa Rastauskienė, Pasvalio centrinės ligoninės gydytoja,

Rolandas Rastauskas, Pasvalio centrinės ligoninės gydytojas, Tremtinių sąjungos klubo pirmininkas,

Stepas Rimkus, Joniškėlio žemės ūkio technikumui dėstytojas,

Audronė Rumpienė, Joniškėlio knygyno pardavėja,

Julius Simonaitis, Joniškėlio technikumui direktoriaus pavaduotojas,

Gintaras Šležas, Pasvalio BGA kombinato fotografas,

Genė Urbaitė, Joniškėlio vidurinės mokyklos mokytoja,

Benediktas Urbonas, kunigas,

Edvardas Trinkūnas, liaudies švietimo skyriaus inžinierius,

Algimantas Vaitiekūnas, Joniškėlio eksperimentinio ūkio elektrikas.

MINTYS PO VIDURNAKČIO

GERAI, KAD NESU ...

Gerai, kad nesu Taikos gynimo komiteto pirmininkas. Tai nesuderinama su mano saugumu. Kai aš, pagrasinęs Amerikos imperiaлизmui eiliniame mitinge, švaria sąžine drožiu pas žmoną, jis, surinkęs būrį bendraminčių, pro milicijos kordonus veržiasi prie Kremliaus vartų. Aišku, kad tave greičiau išgirs gyvenantis šalia, o ne už vandenyno. Kol aš piktinuosiu Valstijų agresija Panamoje, jis kelia balsą, įrodinėdamas, jog gėda bičiuliautis su narkobizniu. O Kuba? Aš gėriuosiu vešlia revoliucine Kastro barzda, o jis organizuoja eitynes prieš šią seniausią Ameri-

kos žemyne diktatūrą...

Net Komiteto nariu būti nenorėčiau. Kol aš valdiškuose susirinkimuose piktinuosiu Pakistano kišimusi į Afganistano reikalus, jie gulė po tarybiniais tankais, neleisdami jų per sieną. Agitavo nepriimti priesaikos armijai, žudančiai valstiečius.

O nacionalinis išsivadavimas? Tuo metu, kai aš palaikiau judėjimą Irane ir Šiaurės Airijoje, jie kovavo prieš čekiškus ginklų tiekimą pastarajai ir tarybinių — pirmajai. Šaukė, kad Chomeinis — žudikas, kad negalima puldinėti ambas-

dų ir pasmerkti mirti užsienio rašytojus. Nacionaliniu išsivadavimu jie vadino beviltišką kurdų kovą, o karą Salvadore — pilietiniu, iš šalies inspiruotu.

Štai kas per vyrai! Tegu gauna algas, važinėja i turistines keliones skurstančių senųjų ir jaunų specialistų sąskaita. Liaudies meilė jiems ir pagarba! Tuo tarpu mus, valdiškus agitatorius už taiką, vadina rusiškojo imperializmo, paties pavojingiausio taikai, propagandistais ir faktiškais karo kurstytojais.

Taip mums ir reikia.

Sigitas KRUOPIS

REDAKCIJOS NUOMONĖ NEBŪTINAI SUTAMPA SU PUBLIKACIJŲ AUTORIŲ NUOMONE.

DĖKOJAME

LPS Dujų kontoros grupei, paaukojusiai Sąjūdžiui 70 rublių.

RAJONO TARYBA

Mūsų adresas: 235250, Pasvalys, Biržų g. 43, R. Butėnienėi.

REDAKCINĖ KOLEGIJA: R. BUTENIENĖ (redaktorė), A. Kazlauskas, R. Rastauskienė, Z. Magelinskienė, G. Urbaitė, A. Mulevičius, S. Butkus
Leidėjas LPS Pasvalio taryba. Ofsetinė spauda. Apimtis 0,5 sp. l. Tiražas 3000. Užs. Nr. 7029
Spausdino Panevėžio „Varsos“ spaustuvė.